

РИСКОВЕ ЗА ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ НА ДЕЦАТА В ПЕРИОД НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА

Красимира Костадинова*

Докладът третира проблема за психичното здраве на децата в обществено здравен аспект, който акцентира върху влиянието на рискови фактори, според степента на тяхното разпространение и въздействие, върху здравето в период на социално-икономическа криза. Посочват се негативни тенденции, касаещи промоцията на психично здраве в детска възраст, базирани на анализ на статистически данни и резултати от проучвания. Предлагат се превантивни мерки и стратегии за преодоляването им.

Психичното здраве и благополучие са фундаментални за качеството на живот и продуктивността на индивидите, семействата, обществата и нациите (WHO, 2005). Основа на концепцията за психичното здраве е акцентът не върху психичната болест, а върху позитивния възглед, че то е „състояние на благополучие, при което индивидът реализира своите способности, може да се справя с житейския стрес, да работи ползотворно и да дава принос към своето общество“ (WHO, 2004). Разглеждането му като част от общественото здраве поставя сред приоритетите заедно с лечението и рехабилитацията, промоцията и превенцията (Commission of the European Communities Green Paper, 2006). Това обуславя значимостта на обществено-здравния подход като най-ефективен в подобряването на психичното здраве в период на криза.

Промоцията на психичното здраве е процес на увеличаване на капацитета на индивидите да контролират живота си и да подобряват здравето си, което може да се постигне чрез засилване влиянието на

---

* Н.с. I ст. Красимира Костадинова — Национален център по опазване на общественото здраве.

Адрес за контакти: Kr_kostadinova12@yahoo.com

протективните фактори. Превенцията зависи от съотношението на рисковите и протективните фактори. Източник на рискови фактори в условия на криза може да бъде самата личност, социална среда (семејство, училище) или обществото като цяло (социално-икономическата система). Протективните фактори са вътрешни (познавателни, личностни характеристики) или външни (условия на средата, обществото, икономиката) и изпълняват важна роля в предотвратяването на поява на психично разстройство.

България като страна в изготвянето на официални европейски документи за психично здраве приема Национална политика за психичното здраве и План за действия за периода 2004–2012 г. Психичното здраве на децата е значим обществен проблем за страните от ЕС, включително за България. 20% от децата и юношите страдат от проблеми на развитието, емоционални и поведенчески проблеми, а около 12% — от психични разстройства (WHO, 2004). Този проблем изисква изграждане на нормативна база, позволяваща въвеждане на услуги за деца, родители и представители на училището.

Обзор на изследвания в областта на промоцията на психично здраве в детска възраст в страни с изоставаща икономика показват, че интервенции, които обединяват подобряване на храненето и обучение на родителите за усвояване на житейски умения подобряват детското развитие (WHO, 2004). Овладяването на такива знания способства за превенция на злоупотребата с наркотици, ранната бременност, мотивира оставане в училище и стремеж към здравословно поведение.

В условия на социално-икономическа криза върху състоянието на психичното здраве на децата влияние оказват различни фактори.

Увеличаване риска от психични заболявания

Безработицата и стресът са част от причините за нарастване броя на психичните заболявания сред населението, част от което са родителите. Децата на родители с психични проблеми страдат често от емоционални и поведенчески разстройства, трудности в училище, проблеми с агресията, взаимоотношенията с връстници, по-висок риск от развитие на психични разстройства.

Образование и материално състояние на родителите са фактори, които силно повлияват социалното, емоционалното и интелектуалното развитие на детето. Високото образование на родителите осигурява по-добро здраве (получават по-адекватна медицинска грижа), материално благополучие и образование за децата. Попадане на все по-голям относителен дял от децата в риск за развитието им поради ниското образователно ниво на родителите се обуславя от преобладаващо високия темп на раждаемост сред ромския етнос (НСИ).

Ниският социално-икономически статус на родителите се посочва като един от основните рискови фактори за психичното здраве на